

נער ביש-מזל

ישנם אנשים הנולדים במזל רע. לאיש נולדו, בן יחיד שהוריו קראו לו "לילוי", היה אחד מהם. כשהיה בן 17 חדרו הנאצים לסטאנסלבניה, גייסו אותו לעבודת-פרך. ההורים הושמדו בינתיים באושהיץ. לולו נשאר איך שהוא בחיים — נער עדין, רגל שני, חולמני.

אחרי המלחמה גר לולו אצל דודו, סיים את סמינר המורים בבודפשט, הוסמך להוראה. אולם הוא נכסף לארץ: יחד עם חבר ברח אל מעבר לגבול האוסטרי, נאסר שם, ברח מבית-הסוהר, עבר לגרמניה, משם לי איטליה. האנגלים תפסוהו בדרך לארץ, כל אותו בקפריסין. משם הגיע היתום הגלמוד לארץ רק אחרי מלחמת-השנים, אשר בה לא הספיק לשרת בצהל.

דודתו הרמתיגנית, חסרת הילדים, קיבלה אותו כבן בדירתה הנאה. לולו-יוסף לא ידע עברית, לא יכול היה להיות מורה. הדוד, בעל בית-חרושת למוצרי חשמל, לימד אותו חשמלאות, סידר אותו בעבודה במפעלו. בי אותה שעה דאג שהצעיר ילמד גם לנהוג במכונית. "תמיד טוב לדעת לנהיג", אמר. היה זה פרט גורלי בחייו של לולו.

כשעבר יום הולדתו ה-30, הוכירה לו הורדה שעליו לושאת אשה. אולם לולו רחה

יוסף נולנדר

את המועד. מדי פעם התחבר עם צעירה, אך לא התקשר עמה. הוא הרגיש כי עדיין לא מצא את מקומו, לא הסתדר. שקע בספרים חלם על היום בו יעסוק שוב במקצוע מש"כיל. על אף קשיי השפה נרשם שוב לבחור נות הוראה, עבר אותן סוף-סוף לפני שלושה חדשים.

מעולם לא שרת בצבא. כשנקרא למיון במילואים, הזכיר כי הוא יודע לנהוג. הוא שוכן כנהג, אך נקרא רק פעם לשרת כמה ימים.

כשבאה הפעם הקריאה, יום אחרי הקרבות בסניג, היה תפקידו ברור. הורדה לא דאגה לו, כי ידעה שלא יישלח לאזור מסור. כן, מן השרות שלח לדודו, האוסף בולים, מעטפה עם חותמת-אר מצרית. כעבור יום שלח לדודו מכתב קצר, כתוב כמו תמיד בהונגרית, בו הודיע שהוא נמצא. לא יותר מעשרה קילומטרים מעיר-שמשון. ואוכל טוב. הורדה קיחתה כי יחזור הביתה לשעה-שעתיים, כשאר החיילים, ניקתה את הדירה לכבודו.

אך כשהגיע המכתב כבר לא היה הסו ראי יוסף נולנדר בחיים. איש אינו יודע בדיוק מה קרה. בלילה היה בשמירה בכפר אויב. לפתע נשמעה יריה יחידה. החב"ר רים קפצו החוצה, מצאו את יוסף מוטל מת. כדור בראשו. זה היה בשעה 4.25, כחצי שעה לפני עלות השחר.

ימיים לפני יציאתו הוזמן חבר-צלם ה"ביתה, הצטלם בחדר-האורחים של דודתו. כאילו הרגיש שיקרה משהו, ככתה הדר זה. "הוא היה כל כך עדין, אין בחור יותר עדין, אבל לא היה לו מזל. שום דבר לא הלך לו..."

עד היום לא הודיע עדיין משרד-החינוך אם הנבחן יוסף נולנדר הצליח בבחינות להוראה, ואם מותר לו עתה להגשים את שאיפתו מזה שבע שנים: להיות מורה בבית-ספר ישראלי.

כשרואים את הפנים...

יוסף גרער

צלילים של מוסיקה קאמרית שלוחה היו בוקעים תכופות מדירתו הצנועה של המהגר דס גלעד (גולדברג), בשכונת תל-ארוה בירושלים. היו אלה צלילים שהוסקו בידי תזמורת משפחתית מצומצמת מאד. האב ניגן בוואלס, הבן הקטן חילל בחליל ואילו הבן הגדול, יוסף, ניגן בקלרינט. תחילה, כשיוסף למד עדיין בירושלים, בבית-הספר העממי במעלה ואחר כך בבית החינוך התיכון, היו הצלילים נשמעים לי עיתים חכמות מאוד. אז גם היו משתפכים מתוך הדירה צליליו הערבים של הקלרינט בקטעי סולו. אולם יוסף לא נשאר זמן רב בבית.

לאחר שסיים שתי כיתות של בית-הספר התיכון, יצא כחניך התנועה המאוחדת ל-הכשרה במעין ברך, כשעתידו ברור בעיניו: להיות קיבוצניק.

עם גרעינו התיגייס יוסף לצבא, שירת ב"חקופה הראשונה במסגרת הנחיל בקבוצה שם אירע מקרה פעוט, האופייני כל כך לי דמותו של יוסף. סלה קטן הסתגן בסעות מעבר הגבול הקרוב, לתוך ישראל. הוא נאחז בענף של שיח, מבלי יכולת לזוז. יוסף, שנקלע למקום ושמע את פעיית הכבשה מעבר לגבול, לא שם לבו לחוקי המדינה והזהירות, החזיר את הסלה לרועיז הערבים שמעבר לגבול.

היתה לו חיבה מיוחדת לבעלי חיים, שניסעה בו מילדותו. משום כך היה מאושר תמיד כשיכול היה להימצא בחברת בעלי חיים, לעבוד ברור או לפחות לצאת למרעה בקר.

את הקלרינט שלו נשא לכל מקום. בשעת הפנאי בין האימונים, היה מנגן כשהיה בא הביתה לחופשה, היה מביא עמו את כלי הנגינה כדי לנגן בסריו המשפחתי. כמוסיקאי מחונן, יכול היה להצטרף לתזמורת צהל. אולם הוא סרב לעזוב את חבריו בגדוד הקרבי. פעם, תוך כדי אימונים, חלה בדלקת קרום-המח ושכב תקופה ארוכה בבתי חולים. הוא לא ראה בכך סיבה לשיחרור משאר החובות שהיו מוטלות על חבריו ליחידה.

מאוחר יותר היה גרעינו השלמה למשק אורים, שם היה יוסי ממונה על הדירה, ואופוזיציונר כמעט קבוע באסיפות המשק.

הוא השתתף בכמה פשיטות של צהל על מבצרי האויב מעבר לגבול, ראה חברים וידידים שנפלו לידו. אחר כך כתב להוריו: "בפעולה האחרונה נפל עוד מכר. זה כבר החמישי בחישים האחרונים שאני מכיר באופן אישי, וזה מחייב אותי להישאר בגדוד הקרבי בו אני נמצא".

יוסי התמרד נגד הספרים שהיו מלוים תמונות. אמר הוא: "כשקוראים על אדם שנפל, זה רק שם שאינו אומר מאומה, אבל כשרואים את הפנים, זה צובט את הלב".

ב"10.31, בעת שהיה מקלען במקלע בינוני על גבי זחל שהתקדם בדרום הרחוק, נהרג טוראי ראשון יוסף גלעד מכדור שפגע בראשו, היה בן 20.

"כשרואים את הפנים, זה צובט את הלב..."

גיחת מטוסי האויב

רפאל לוי

ילדים אוהבים לשחק בחיילים. בעיניהם, חייל הוא התגלמות השבורה והכוח. ילדים רוצים להיות גיבורים.

גם רפי לוי רצה להיות גיבור. בחצר הרחבה של בית הוריו, בפרברי חדרה, ניתה לו ההזדמנות לכך. עוד בהיותו בגיל שליליים אחרים לא מבינים עדיין מה ההבדל בין חייל לאזרח, כבר ניהל רפי לוי קרבות גבורה רבים, במשק העור הקטן שליד הבית. ילדים אוהבים להחליף משחקים. פעם הם רוצים להיות חיילים ובפעם אחרת הם רוצים להיות רופאים. נהגים או נגרים. לא כן רפי לוי. הוא תמיד רצה להיות רק דבר אחד: חייל. הוא נולד בפרץ מלחמת העולם השנייה, היה בן טיפוסי לדורו, דור של מלחמות וחיילים.

הוא היה מתחיל בהקצרה בחיילים העזבי רים ברחוב, מנסה להיות בקרבתם. בבית הספר העממי בחדרה, חיבב במיוחד את השעורים בהם היו לומדים על גיבורים ומצביאים מפורסמים.

מיד כשניתנה לו ההזדמנות, נהיה רפי לחצי חייל. האב, יוסף לוי, עסק תקופה מסוימת בדיק בים חדרה, רפי נכנס בגיל צעיר לעזור לאביו במלאכת הדיק ובטיפול במשק העזר של המשפחה הענפה. אולם עם זאת מצא גם זמן להצטרף לגדודי, עבר קורסים שונים, טייל בארץ לארכה ולרחבה.

ישנם הרוצים להיות חיילים כדי שיוכלו להרוס, לפרוק יצרים במלאכת החבלה וההרג. רפי לא היה מאלה. הוא ידע כי עתידו הוא בעבודה ובבנין, הצטרף כבר בהיותו בן 16 להכשרת למרחב, שהתארגנה בקיבוץ הגושרים לקראת צאתה להשלמה למשק יראון, קיבוץ הצופים בגליל העליון.

כשהגיע רפי ליראון נכנס מיד לעבודה בתור רפתן. הרפת היתה הענף הקביע שלו. אולם רפי לא הספיק לספל בפרותיו זמן ממושך. חברי הכשרתו, שהיו מבוגרים ממנו בשנים, הגיעו לגיל גיום. רפי לא רצה להישאר לבדו, התגייס גם הוא, כשהוא בן 16 וחצי בלבד.

הוא הוצב עם חבריו לנח"ל, היה מאושר לבלוש מדי צבא, לראות בהתגשמות חלום ילדותו הנכסף ביותר. הוא לא היה יכול להסתיר את שבתתו על גיוסו, גם בבואו לבקר בבית הוריו, בקשתו הראשונה בהגיעו לחופשה: לערוך לו צילומים מיוחדים במדים.

מספר חדשים שהה רפי בבסיס הטירונים ולאחר שסיימו חזר למשק, לעבודת הרפת. אולם גם עתה לא ניתן לו זמן רב לשהות עם פרותיו. הגרעין היה חייב לשלוח מספר אנשים לקורס מ"כים. רפי, שהיה חייל למופת, ממ שמע ובעל כוח-רצון מפותח, למרות גילו הצעיר, נשלח לקורס. בטרם הסתיים הקורס, החלה מערכת סיני, יחידתו של רפי הוכנסה לפעולה.

בעת הקרב שנערך בראשון לנובמבר, נפגע רפי בשעת גיחת פתע של מטוסי האויב. בן שבע עשרה וחצי היה בגופו, הצעיר בחללי סיני.

מאיר צורף

לב ישראל השנייה

מן הכביש הראשי רואים רק את מעברת סאקיה אל-ף: שורות של בתראבן, קולנוע גדול, בית-קפה. כמעט איש אינו רואה את סאקיה בריח: היא מוסתרת מן הכביש, דרך-עפר זורחת שלוליות מובילה אליה בין המרדסים. שורות-שורות של צריפונים מורחים מתנשאות בשטח. ילדים מרוחים בבוק משחקים בין השלוליות. גברים מחוכרי עבודה יושבים בחורים באפס-מעשה, ללא תקווה רבה לשינוי לטובה.

כאן נראה הכל אחרת — גם המלחמה, בצרף מספר 387 יושבות שלוש נשים לי ביושט שזורים. אחת מהן היא בת-דודתו ואשתו של מאיר צורף. השניה והשלישית הן דודתו ובת-דודתו. כמה ילדים משחקים בין רגליהם.

מאיר צורף הלך, ולא חזר. אשה אחת ממשרד-הבטחון באה והודיעה שהוא מת. מכתב רשמי המציא כמה הזמנות לאזכרה בבית-הקברות. זה היה הכל. שום מפקד, שום חבר, לא הופיעו. שום ציוד לא הווד זה, שום פרטים לא סופקו.

בני הצרף מס' 387 מתייחסים לכל דבר בחשד, למבקרים וגם להודעות רשמיות. הם אינם מאמינים. איש לא אמר להם כיצד מת מאיר, באיזה מקום וממה. שלוחים נש לחו לכמה מחבריו בגדוד, בני אתה מע ברך. הם חזרו איש איש עם סיפור אחר. אחד סיפר שנפגע ברגל, השני שנפגע בבטן ממוקש. כולם טענו שלא ראו את זה כי עצמם.

משפחת צורף רגילה למכתב-גורל. גם מאיר עצמו היה רגיל לכך. רק לפני חמש שנים בא מעיראק. במסול החזיקה מש פחות חנות לתבשיתי זהב. כל בני המש פחה, מזה ששה-עשר דורות, היו צורפי זהב. גם מאיר, ששמו היה אז פאדל צאיג, למד את המקצוע מאביו. אחרי שלוש כיר חות של בית-ספר תיכון הוציא אותו אביו בכוח מבית-הספר, הכריח אותו לעבוד. האב עצמו היה חולה.

במסול היה מצב המשפחה טוב לבדי. בארץ השתנה הכל. מאיר, שנשא בעיראק לאשה את בת-דודתו לסיפה, ישב שלוש שנים ללא עבודה, עבד מאו עבודות מק ריות מפרדים ובבית-חרושת. כשילדה אש תו תאומים, נוסף על בנו ובתו, היה הצרף בעל התור היחיד, צר מלהביל את שש ה נפשות. פאדל-מאיר ביקש ללמוד חובשות. אך המוסדות סירבו לקבל אדם בעל מש פחה כה גדולה.

לפני ארבעה חודשים ירדה מכתב-גורל על משפחת צורף. בן-דודו של מאיר, חבלן בן 19, נהרג על-ידי זקש בגבול רצועת עזה. מיטב התקוות של המשפחה היו חלר יות בצעיר המשוסם, שעבר כמתחלחש-בונות.

כשנקרא מאיר לשרת פעיל, לא רצתה המשפחה להאמין בכך. מעולם לא שרת מאיר בצבא, רק במילואים. כאשר חזר שאר בני המשפחה, גברה הדאגה. ההודעה הסתמית על מותו, ללא פרטים, רק הגבירה אותה. המשפחה מקוה עדיין שחלה כאן טעות, שבעצם לא היה זה מאיר, שאולי רק נמצע ושוכב אישם בבית-חלים ואולי נלקח בשבי או נחטף.

טענה בת-דודתו, בעברית-ערבית: "שיש לו שנים ממשפחה אחת, זה לא נכנס לי מוח, זה יותר מדי, אין כוח בשביל זה..."